

موضوع: حرمت و پیامدهای اسراف از منظر آیات و روایات

استاد راهنما: خانم سودابه خلیل پور

گردآورندگان:

معصومه کرم پور^۱

الهام محمدپور^۲

فاطمه نظری^۳

فروزان حسن بیگی^۴

سمیرا رستمی^۵

شهرستان هرسین، مدرسه حضرت زینب کبری (سلام الله علیها)

چکیده

اسراف به معنی تجاوز از حد است در اصطلاح زیاده روی کردن مصرف مال در جهتی که شرعاً و عقلاً سزاوار نیست. تبذیر به معنی تفریق در اصطلاح ریخت و پاش مال بدون غرض عقلایی است. این دو واژه با هم تفاوت چندانی ندارند و در بسیاری از موارد این دو کلمه در یک معنی به کار می رود. گرایش به اسراف و تبذیر در افراد، تحت تأثیر عواملی چون تقلیدهای کورکورانه، دنیاپرستی، وسواس و ... قرار می گیرد. فرهنگ دینی ما به

-
- ۱ - فارغ التحصیل سطح ۲ .
 - ۲ - طلبه پایه پنجم .
 - ۳ - طلبه پایه پنجم .
 - ۴ - فارغ التحصیل سطح ۲ .
 - ۵ - طلبه پایه دوم .

خوبی انواع مختلف اسراف را ترسیم می کند به انسان مسلمان می آموزد که استفاده از نعمتها حدود و موازینی دارد که به عهده شرع و عرف است در آیات و روایات به گونه های مختلف اسراف و تبذیر اشاره شده و اسراف کننده را مورد سرزنش قرار می دهد لذا آنچه مطلوب قرآن و روایات است برقراری اصل توازن و میانه روی میان اسراف و سخت گیری می باشد. در واقع رعایت نکردن الگوی مصرف سبب مشکلاتی می شود از جمله محرومیت از هدایت، فقر، بخل، از بین رفتن شرافت، ضایع نمودن حقوق دیگران، کاهش تولید وابستگی به بیگانگان و ... از پیامدهای فردی و اجتماعی اسراف می باشد. از این رو فرد باید با رعایت تقوا و بینش توحیدی و در مرتبه بعدی نقش رسانه ها و دولت و ... که با الگوی صحیح مصرف و آموزش می توانند گام برجسته ای در جلوگیری از اسراف و تبذیر بردارند.

واژگان کلیدی: اسراف – تبذیر – افراط – میانه روی

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

مقدمه	۱.....
.....	۱. مفهوم
.....	اسراف

.....	
.....	 ۳
.....	 ۲. فلسفه
.....	 ۲. اسراف
.....	
.....	 ۴
.....	 ۳. پیشینه
.....	 ۳. اسراف
.....	
.....	 ۷
.....	 ۴. عوامل
.....	 ۴. اسراف
.....	
.....	 ۸
.....	 ۵. انواع
.....	 ۵. اسراف
.....	
.....	 ۱۲
.....	 ۶. معیارهای
.....	 ۶. اسراف
.....	
.....	 ۱۸
.....	 ۷. بررسی اسراف در آیات و
.....	 ۷. روایات
.....	
.....	 ۲۱
.....	 ۸. آثار
.....	 ۸. اسراف
.....	
.....	 ۲۶

اسلام دینی است که برای همه زوایای زندگی بشر برنامه دارد و تعادل در همه امور را به پیروان خود توصیه می‌نماید از طرفی استفاده و بهره‌وری مشروع از نعمت‌های الهی و زیبایی‌های زندگی را جایز دانسته از سوی دیگر اسراف و ضایع نمودن نعمت‌ها را حرام و ناروا می‌داند این مسئله بدان دلیل است که هر مسلمانی به تناسب امکانات و توانایی خود در برابر جامعه مسئولیت دارد و این مسئولیت‌پذیری او را دارای صفات نیک اخلاقی می‌گرداند در غیر این صورت فرد اسراف‌کار خواهد بود و از اجرای مسئولیت و تعهدات اجتماعی خود باز می‌ماند و بی‌تردید ابتلا به اسراف و تبذیر یکی از مشکلات جامعه است. مصرف‌گرایی و زیاده‌روی در مصرف، مشکلات اقتصادی بسیاری برای جامعه ایجاد گردیده است. مشکل اسراف آن‌چنان در تار و پود جامعه ریشه دوانده است که صرفه‌جویی و جلوگیری از اسراف و تبذیر به عنوان یکی از راه‌های اساسی تنظیم اقتصاد جامعه اسلامی مطرح می‌شود و از دیدگاه قرآن، اسراف یکی از نکوهیده‌ترین کارهاست که حتی آن را یک عمل فرعون‌ی دانسته و می‌فرماید: «وَ إِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَ إِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ»^۱. علاوه بر آن قرآن اسراف‌کنندگان را اصحاب دوزخ می‌شمارد. «إِنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ»^۲ امروزه اسراف و تبذیر به صورت عرف و گاه یک ارزش درآمده است و از این رو تغییر زیرساخت‌های عرفی، اخلاقی و فرهنگی جامعه یکی از مهمترین عوامل برای نابود کردن اسراف به شمار می‌آید که آن هم در گرو درک صحیح این مشکل است با توجه به اینکه قرآن گره‌گشایی بسیاری از مسائل علمی، فرهنگی و اجتماعی است برآنیم تا در این نوشتار از دیدگاه قرآن و روایات اشاره‌ای به آثار و پیامدهای اسراف بر افراد و اجتماع داشته باشیم.

^۱ - یونس (۱۰) آیه ۸۳.

^۲ - غافر (۴۰) آیه ۴۳.

*قرآن

*نهج البلاغه

*صحیفه سجادیه، علی بن الحسین (علیه السلام)، قم، دفتر نشر الهادی، ۱۳۷۶.

۱. از نگاه رهبر، اقتصاد و عرصه اقتصاد، چاپ دوم، تهران، انتشارات فرهنگی هنری قدر ولایت، ۱۳۹۱.

۲. اسحاقی، حسین، بایدها و نبایدهای مصرف، چاپ اول، تهران، دفتر عقل، ۱۳۸۸.

۳. _____، مبانی و راهبردهای جهاد اقتصادی، قم، نشر هاجر وابسته به مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران، بی تا.

۴. اسماعیلی، محسن، بایسته های اقتصادی از دیدگاه فقهی و حقوقی گامی به سوی اصلاح الگوی مصرف، چاپ دوم، تهران، نشر سازمان فرهنگی هنری شهرداری، ۱۳۸۸.

۵. ایروانی، جواد، الگوی مصرف در آموزه های اسلامی، چاپ اول، مشهد مقدس، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۸۸.

۶. برخوردار فرید، شاکر، احادیث الطلاب، چاپ سوم، انتشارات لاهوت، ۱۳۹۰.

۷. بروجردی، ابراهیم، تفسیر جامع، ج ۲، تهران، انتشارات کتابخانه صدر، بی تا.

۸. بقایی، حسین، کامیار، قهرمانی فرد، جهانی شدن مصرف گرایی و نقش آموزش و پرورش در اصلاح الگوی مصرف، ج ۲، چاپ چهارم، ۱۳۸۸.

۹. پاینده، قاسم، نهج الفصاحه، چاپ دوم، اصفهان، انتشارات خاتم الانبیاء، ۱۳۸۵.

۱۰. تمیمی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، قم، دارالکتاب الاسلامی، ۱۴۱۰ ق.

۱۱. ثقفی، اسماعیل، آن گنج سعادت، چاپ اول، بی جا، انتشارات آرتاکاوا، ۱۳۸۵.

۱۲. جاويدي، مجتبي، قاموس عدالت، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامي سازمان، ۱۳۸۵ .
۱۳. جوادى آملی، عبدالله، مفاتيح الحياه، چاپ هفتاد، قم، نشر اسراء، ۱۳۹۱ .
۱۴. حراني، محمد، تحف العقول، ترجمه صادق حسن زاده، چاپ هشتم، قم، انتشارات آل علي، بي تا .
۱۵. حرعالمی، محمد بن حسن، وسائل الشيعه، محقق و مصحح: موسسه آل بيت، ج ۱۴، قم، مؤسسه آل بيت، ۱۴۰۹ ق.
۱۶. حکيمي و ديگران، محمدرضا، الحياه، ترجمه احمد آرام، ج ۴، چاپ هفتم، بي جا، دليل ما، بي تا .
۱۷. حکيمي، محمد، معيارهاي اقتصادي در تعاليم رضوي، چاپ پنجم، قم، موسسه بوستان كتاب، ۱۳۹۲ .
۱۸. حيدري نراقي، علي محمد، چهل موضوع از گفتار نراقي، ج ۱، چاپ چهارم، قم، انتشارات دارالنور، ۱۳۸۴ .
۱۹. خليليان اشكذري، محمدجمال، شاخص هاي توسعه ي اقتصادي از دیدگاه اسلام، چاپ دوم، قم، انتشارات موسسه آموزشي و پژوهشي امام خميني، ۱۳۹۰ .
۲۰. _____ ، فرهنگ اسلامي و توسعه اقتصادي، چاپ دوم، قم، انتشارات مؤسسه آموزشي و پژوهشي امام خميني (ره)، ۱۳۸۳ .
۲۱. دستغيب، عبدالحسين، گناهان كبيره، ج ۲، چاپ بيستم، قم، انتشارات اسلامي وابسته به جامعه مدرسين حوزه علميه، ۱۳۶۷ .
۲۲. دفتر همكاري حوزه و دانشگاه، درآمدي بر اقتصاد اسلامي، چاپ اول، قم، سازمان مطالعه و تدوين كتب علوم انساني دانشگاهها، ۱۳۷۱ .
۲۳. راغب اصفهاني، مفردات الفاظ قرآن، تحقيق صفوان عدنان داوودي، دمشق، بيروت، الطبعه الاولى، ۱۴۱۶ ه .

۲۴. رسولي محلاتي، هاشم، غرالحکم و دررالکلم آمدي (ره) فارسي به عربي، ج ۱، چاپ هفتم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامي، ۱۳۸۴ .
۲۵. سيد نوح، آفتهاي دينداري و دعوتگري، مترجم عبدالعزيز سليمي، چاپ اول، تهران، نشر احسان، ۱۳۷۸ .
۲۶. شاه آبادي، محمدعلي، مروري بر تجمّل اسراف، چاپ دوم، تهران، کانون انديشه و جوان، ۱۳۸۸ .
۲۷. طبرسي، حسن، مکارم الاخلاق، مترجم لطيف راشدي، چاپ دوم، انتشارات صبح پيروزي، ۱۳۹۰ .
۲۸. عابديني مطلق، کاظم، نهج الفصاحه (کلمات قصار پيامبر اعظم)، چاپ سوم، قم، فراگفت، بي تا .
۲۹. عاملي، ابراهيم، تفسير عاملي، ج ۲، تهران، ناشر صدوق، بي تا .
۳۰. عباسزاده، عباس، اصلاح الگوي مصرف در آينه قرآن و حديث، چاپ اول، تهران، رسالت يعقوبي، ۱۳۸۹ .
۳۱. علم الهدي، رسول، درآمدي بر اصلاح الگوي مصرف در زندگي یک مسلمان، چاپ اول، تهران، موسسه خبرگزاري فارس، ۱۳۸۸ .
۳۲. غيوري، علي، تفسير مبین، ج ۴، چاپ اول، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلاميه، ۱۳۸۳ .
۳۳. فيض کاشاني، محمدحسن، ترجمه فارسي، تفسير شريف صافي، ترجمه جمعي از فضلا با نظارت استاد عقيقي بخشايشي، ج ۳، قم، نويد اسلام، ۱۳۸۶ .
۳۴. قرائتي، محسن، تفسير نور، ج ۲، چاپ پنجم، تهران، مرکز فرهنگي درسهايي از قرآن، ۱۳۸۱ .
۳۵. القمي، عباس، سفينه البحار و مدينه الحكم و الآثار، ج ۲، مشهد، مجمع البحوث الاسلاميه، ۱۳۸۴ .
۳۶. کلان تري، علي اکبر، الگوي مصرف (برگزیده اسلام و الگوي مصرف)، چاپ سوم، قم، مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۸ .
۳۷. _____، مديريت اصلاح الگوي مصرف از دیدگاه اسلام، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۸ .

۳۸. کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ ق.
۳۹. گلستانه، محمد، منهج الیقین (شرح نامه امام صادق به شیعیان)، قم، دارالحديث، ۱۳۸۷.
۴۰. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.
۴۱. محدثی، جواد، اصلاح الگوی مصرف (درس نهج البلاغه)، چاپ چهاردهم، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی بنیاد پژوهشهای اسلامی، بی تا.
۴۲. محمدی اشتهاردی، محمد، پندهای جاویدان، چاپ چهارم، تهران، انتشارات نبوی، بی تا.
۴۳. محمدی ری شهری، محمد، الگوی مصرف از نگاه قرآن و حدیث، فصلنامه علمی، پژوهشی علوم حدیث، قم، مؤسسه علمی - فرهنگی دارالحديث، سال چهاردهم، شماره دوم، تابستان ۱۳۸۸.
۴۴. _____، میزان الحکمه، ترجمه حمیدرضا شیخی، ج ۵، چاپ هشتم، قم، دارالحديث.
۴۵. مطهری، مرتضی، نظری به نظام اقتصادی اسلام، چاپ چهاردهم، تهران، صدرا، ۱۳۸۷.
۴۶. معین، محمد، فرهنگ معین، ج ۱، تهران، امیرکبیر، چاپ پنجم، ۱۳۶۲.
۴۷. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۳، چاپ پنجاه و یکم، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶.
۴۸. موحدی، هادی، یک هزار حدیث، چاپ اول، قم، انتشارات ارم، ۱۳۸۳.
۴۹. میرباقری، ابراهیم، ترجمه مکارم الاخلاق، ج ۲، بی جا، انتشارات فراهانی، بی تا.
۵۰. نظرآبادی، علی باقر، مبانی جامعه شناسی، چاپ اول، قم، یاقوت، ۱۳۸۲.
۵۱. هادوی نیا، علی اصغر، معنویت و اقتصاد، چاپ اول، بی جا، مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر، ۱۳۸۱.

۵۲. هاشمی، سید مهدی، رضایی، حمیده، گنجینه اصلاح الگوی مصرف، چاپ چهارم، قم، ۱۳۸۹.
۵۳. اینترنت، سایت تبیان www.tebyen.com